

A Líbiai-sivatag magyar óriása

Almásy László Ede élete és munkássága

— *The Hungarian Giant of the Libyan Desert – The Life and Work of László Ede Almásy* —

Abstract

László Ede Almásy (1895–1951) discovered the mysterious unknown places of the Libyan desert as the last Hungarian explorer during the first part of the 20th century. He used the achievements of the modern technology during his expeditions: the automobile and the airplane. The results of his exploratory work were published in many books and articles.

During the World War II, he was conscripted into the German African Corps (Deutsches Afrika Korps). His service in the army became the pretext for his arrest and prosecution after the war. The communist government also banned his works. He was acquitted of the charges owing to the intercession of Gyula Germanus, a famous geography professor of the era.

But history never forgets. Almásy was posthumously recompensed after more than fifty years: the film written about his life (The English Patient) received nine Oscars and made him well-known all over the world.

„A sivatag végtelensége tisztítja a testet és a lelket. Az ember érzi a Teremtő közelségét és nincs, ami eltértené ettől a megismeréstől. Szinte észrevétlenül jön ránk egy felettünk álló Lényben való megtántoríthatatlan hit és a parányi kis emberi sorsunkban való beletörődés, úgy, hogy zokszó nélkül készek vagyunk arra, hogy feláldozzuk magunkat a sivatagnak.” (ALMÁSY 1935. 15.)

Almásy László Ede (1895–1951) az utolsó magyar földrajzi felfedezőként a Líbiai-sivatag még addig ismeretlen területeit tárta fel a XX. század első felében. Expedícióihoz a technika modern vívmányait használta: a gépkocsi és a repülőgép segítette munkáját. Eredményeit számos kötetben és cikkben publikálta Magyarországon és külföldön.

*Almásy László és Zichy Nándor
első felfedező útja repülön
(1931. augusztus 21., Budapest-
Mátyásföld)*

A második világháborúban a Német Had-sereg Afrika-hadtestéhez (Deutsches Afrika Korps) sorozták be. Ez ürügy volt arra, hogy a háború után Magyarországon többször le-tartóztassák, népbíróság elé állítsák, majd munkáit indexre tegyék. Germanus Gyula nagynevű geográfus professzor közbenjárás-ára mentették fel a vádak alól. A történelem posztumusz kárpótolta az 1940-es évek meg-hurcoltatását és mindazt a megalázó bánás-módot, amelyet a magyar hatóságok részéről elszenvedett: az 1996-ban, vagyis Almásy ha-lála után közel fél évszázaddal, *Az angol beteg* című kilenc Oscar-díjjal jutalmazott film – az egyetemes filmtörténet holtversenyben ötödik legeredményesebb alkotása! – által az egész világ megismerte nevét.

Kezdetek

Almásy László Ede a Monarchia idején, Borostyánkőn, 1895-ben született nemesi, de nem grófi családban.¹ Apja Almásy György keletkutató, aki bejárta Közép-Ázsiát, majd Prinz Gyulával a Tien-sanban végzett természettudományi és néprajzi kutatásokat. A kis Lászlóra minden bizonnyal nagy hatással voltak édesapja utazásai és a „világjárás” él-ményéről ily módon már kisgyermek korában apja révén hallhatott. Grazban kezdi a közép-iskolát,² majd később apja finanszírozásával, mint a korabeli magyar úri családok gyerme-keinek egy része, külföldre került. Londonban

¹ Almásy elmondása alapján (ALMÁSY 1939.) a grófi cím kapcsán a következőket tudhatjuk meg: noha az erre irányuló kérvényt IV. Károly király aláírta, de végül Almásy nagyapja halála és az első világháború miatt a magyar királyi minisztertanács ellenjegyzése nélkül a dokumentum csonkán maradt. Mivel a király emlékezett az általa aláírt kérvényre, ezért az 1921-es puccs idején Almásyt mint szárnysegédjét „grófként” szólította.

² A grazi középiskolát kénytelen volt elhagyni egy véletlen baleset miatt: kerékpárjával elütötte az iskola-gazgatót (Kis 2011.).

és Oxfordban tanult, ahol műszaki ismeretekre tett szert. Az első világháború miatt azonban az egyetemet nem végezte el, viszont ekkor-tájt vált a gépkocsi és a repülés szerelmesévé. Húszévesen már az Osztrák–Magyar Légierő pilótájaként szolgált (PERLEZ 1996.), majd az 1920-as években az osztrák Steyr autógyárnál helyezkedett el, ugyanis Magyarországon az 1921-es puccskísérlésben való részvétele miatt kevés esélye volt arra, hogy munkát kapjon.

Afrikában a Steyr képviselőtében

Almásy először 1926 telén érkezett Egyip-tomba a Steyr osztrák autógyár alkalmazott-jaként. Feladata volt, hogy az automobilon kereskedelmi lehetőségeit tanulmányozza és az afrikai terepviszonyok támasztotta mű-szaki feltételeket vizsgálja és elemezze. A Ní-lus völgyét, majd a Núbiai-sivatagot átszelve Khartumig utazott (ALMÁSY 1928.).

Második alkalommal egy év múlva, 1927-ben, a kairói nemzetközi autó kiállításon kép-viselte a gyárat. Ekkor merészkedett beljebb első alkalommal a Líbiai-sivatagban. Egy túra-kocsival 350 km-re hatolt be a sivatagi területre Abu Moharig, majd 1928-ban a Fehér-Nílu-son szervezett és vezetett vadászexpedíciót (ALMÁSY 1935.).

Egy évvel később, 1929-ben két Steyr 20-as gépkocsit tesztelt a kelet-afrikai terepen.³ Az út fél évig tartott és ez idő alatt rendszeresen küldte az osztrák gépkocsi gyárnak műszaki leírásait és észrevételeit. A Mombasából in-duló utazás különlegessége volt, hogy arról 110 perces dokumentumfilmet készített Kurt MAYER (1929) filmrendező, az expedíció egyik tagja. A filmet sokáig elveszettnek hitték, és csak évtizedekkel később véletlenül találtak rá, majd Bécsben 1996-ban mutatták be a nagy-

³ Automobilonkat más alkalommal is tesztelt Almásy a sivatagban, mint például 1935-ben a „Baby Ford”-ot, a „Nagy Homoktengeren” át tett utazása során (ALMÁSY 1937. 84–103.).

közönségnek. A vadász szafarikban is bővelkedő utat Ferdinand von Lichtenstein sógora Antony Brunner osztrák gyáros finanszírozta. Gyűjtőmunkát is végeztek az expedíció résztvevői, amelynek anyaga részben a Bécsi Természettudományi Múzeumba, részben a szombathelyi Savaria Múzeumba került. Számos érdekes kalandot és megpróbáltatást éltek át Almásyék, sokszor úttalan utakat, mocsarakat, kiszáradt folyómedreket, és sztyeppéket bejárva. Almásy a Mombasa–Nairobi közötti útszakaszt 38-39 fokos lázasan tette meg. Szudánban a *nuerek* fogságába kerültek, ahonnan csak úgy tudtak megszabadulni, hogy az expedíciót vezető Almásy leleményesen a „szaporaság nagy varázsát” ígérte a bennszülötteknek: rábírta őket, hogy összefogóddzanak és addig verette őket az autó gyújtókábelével, míg annyira elzsibbadtak a magasfeszültségtől, hogy közben az expedíció tagjai sikeresen el tudtak menekülni. Almásy Vadi Halfában az elromlott autójukhoz alkatrészt esztergált egy vízvezetékcsőből, aminek eltűnése a városban hetekig vízhiányt okozott.

Az 1929-es út más szempontból is fontos hatással volt Almásy László életére. A hírhedt *Darb el Arbain* 2000 kilométeres őszi karavánúton haladva északi irányban újra érintették a Líbiai-sivatag peremét, ami később Almásy kutatásainak középpontjába kerül majd. Ezen az úton hallott a híres elveszett *Zarzura* oázisról, és más sivatagi történekről, amelyek egyre inkább a sivatag kutatása felé orientálták érdeklődését. Fontos azonban megjegyezni azt is, hogy itt még a „nagy felfedezések” előtt álló Almásy jelenik meg a filmkockákon (MAYER 1929.). Almásy maga így fogalmazott 1929-es útja kapcsán: „Akkor vágtam neki először a Líbiai-Szahara egyik ismeretlen szakaszának, a legendás ’negyven nap útjának’ és tán akkor ejtett véglegesen rabjává a sivatag.” (ALMÁSY 1935. 9.)

1930-ban újra Kelet-Afrikában vadászott, majd a sivatagban autókat tesztelt a szudáni kormány felkérésére. A vállalkozás sikertelenül

végződött ugyan, de a sivatag tanulmányozása iránti elkötelezettsége tovább erősödött. Sőt, amikor a nagy gazdasági világválság miatt a Steyr leépítésekre kényszerült, Almásy ráeszmélt arra, hogy az elmúlt évek során egy új „szakmát” is kitanult: „gépészből lett geográfus”!

Nagy felfedezések

1931-ben újabb expedíciót szervezett a sivatagba, ezúttal repülőgépen, gróf Zichy Nándor társaságában, de még Afrikába érkezésük előtt, Szíriában tragikus módon lezuhantak gépükkel. Szerencsére azonban, csodával határos módon emberéletben nem esett kár. Itt szeretnénk megjegyezni egy fontos tény: a gazdasági világválság sem vette el Almásy kedvét az expedíciók szervezésétől és megvalósításától. Tovább folytatta munkáját, még a legkilátástalanabb helyzetben is.⁴

Egy évvel később, 1932-ben végül sikerült megszervezni az expedíciót Sir Robert Clayton East támogatásával és együttműködésével. Ebben az évben történt Almásy első, de nem utolsó nagy felfedezése: május 1-én repülőgépről megpillantotta Zarzurát,⁵ az „elveszettnek” hitt oázist, amelyről évszázadok óta legendák keringtek a beduinok között, és amelyet több expedíció sem talált meg. Majd 1933-ban újra visszatért a sivatagba,⁶ ezúttal gépkocsival, dr. Kádár László kíséretében (KÁDÁR 1933.; KÁDÁR 1935a-b.). Zarzurát és annak mellékvöl-

⁴ Itt kínálkozik az alkalom megemlíteni azt is, hogy pont ezekben az években, tehát időben párhuzamosan Almásy munkájával, Dél-Amerika ősvadonjában, az Amazonasban Molnár Gábor vadász és gyűjtő részben hasonló gazdasági körülmények közepette munkálkodott éveken keresztül, amelyről később számos könyvében számolt be (MOLNÁR 2008).

⁵ A völgyek felfedezésének és nevének teljes történetét lásd in.: ALMÁSY 1937. 109–120.

⁶ Ebben az évben sivatagi repülőversenyen is részt vett, ahol 34 induló közül a 14. helyet szerezte meg Kairo–Kharga–Dakhla–Farfara–Baharya–Kairo útvonalon (ALMÁSY 1937. 54–67.).

gyeit immáron nem csak levegőből szemlélték (KÁDÁR 1972.).

Pár hónappal később pedig az Uveinat hegységben újabb korszakalkotó felfedezések vártak rá: kőkori emberek barlangfestményeire és vésett sziklarajzaira bukkant, köztük az ún. „Úszók barlangjára”, ami nyilvánvaló bizonyítéka annak, hogy ahol most végláthatatlan homoktenger terül el, ott évezredekkel korábban víz hullámozott. Kutatásainak eredményét egy német tanár, Leo Frobenius és egy olasz zoológia professzor, Lodovico Caporiacco is sajátjukként tüntették fel azután, hogy Almásy részletesen megmutatta nekik felfedezéseit (ALMÁSY 1935.).

Az ekkor már több világnyelvet – köztük az arabot is – beszélő Almásy László ebben az időszakban szombathelyi lakos volt, aki kiváló szervezőkészséggel, barátok segítségével és nem utolsó sorban a Gondviselés jóvoltából, nagy szerénységgel valósította meg világraszóló expedícióit. Így vall önmagáról és felfedezéseiről: *„...automobilista és repülő vagyok, gépkocsikkal és repülőgéppel hatoltam be Afrika legtitokzatosabb területébe, amely még a legmodernebb térképen is, mint 'fehér folt' szerepelt. De most, amikor beszámolok felderítő munkámról és elmondom az ismeretlen Afrikában töltött évek egyik-másik élményét, azzal a nyugodt meggyőződéssel teszem, hogy a szemrehányást nem kell magamra vonatkoztatnom. Sohasem törekedtem rekordokra, sohasem kerestem az elsőséget, amelyet kitűzött célom mégis magával hozott. Afrika romantikájának varázsa pedig bőségesen jutalmazta minden utamat, mert sohasem hajtottam célkitűzésemet a szenzáció szolgálatába!”* (ALMÁSY 1935. 6.).

Almásy nem csak saját munkájához viszonyult alázattal, hanem tisztelettel és barátsággal közeledett a sivatagi emberekhez is, nagy becsben tartva kultúrájukat, vallásukat és szokásaikat. Ezt mutatja az a tény is, hogy a helybéliektől megkapta az Abu Ramla, a „Homok Atyja” nevet és még évtizedekkel utazásai után is emlegették őt a sivataglakók.

Ugyanakkor, magyarságát is büszkén vállalta, amire jó példa az 1933-as, 1500 km-es sivatagi csillagtúra, amelyen egy algériai pilóta navigátoraként vett részt: nem a versenyen elért 14. helyezés bosszantotta, hanem az, hogy nem magyar felségjelű géppel versenyzett (KASZA 2010.). A Gondviselés kárpótolta: két évvel később (1935-ben) egy véletlen folytán bukkant a „magyaráb”, vagy másként „magarab” népcsoportra a Nílus szigetein, Szudán és Egyiptom határán. A magyarábok, I. Szulejmán szultán által a XVI. században Afrikába hurcolt magyarok leszármazottai voltak, akik a núbiai feketék ellen védték az akkori Török Birodalom legdélebbi határait. Az „áb” szó törzset jelent, vagyis „magyar törzs” a szó szerinti fordítás (KRIZSÁN 2005.). Almásy meglátogatta Vádi Halfa mellett, a Nílus egyik szigetén élő, négyszáz éve odatelepített „testvéreinket”, akik ugyan már nem beszélték a magyar nyelvet, ennek ellenére továbbra is büszkén vallották magukat az európai magyarok leszármazotainak (ALMÁSY 1937. 104–108.).

Rommel seregénél, és ami utána jött...

Almásyt – mint tartalékos magyar honvédtisztet – konkrét feladatok végrehajtására irányították át a honvédség állományából a német hadsereg kötelékébe, ahol 1941. február–1942. augusztus között töltötte katonai szolgálatát az észak-afrikai hadszíntéren: az angolok által megszállt Egyiptomból Masri pasa Németországba menekítésével, majd a Kondor-akcióval bízták meg. Ez utóbbi egy 4200 km-es sivatagi autótúrt volt, amelynek során német kémeket csempészett Egyiptomba, brit fennhatóságú területre.⁷

⁷ Ehhez az életrészakaszához kapcsolódik SCHULZ (2010.) felvetése és véleménye: egyrészt, méltatja Almásy észak-afrikai tevékenységét, ugyanakkor vonzalmáról számol be egy Hans nevű német katonára, amelyet véleménye szerint bizonyítanak

Almásyt a magyar légierő parancsnoka, vitéz Kenese Waldemár vezényelte a német hadsereghez, tehát nem önszántából csatlakozott az Afrika Korps-hoz. Almásy nem volt nácibarát! Ezt bizonyítja az a tény is, hogy megpróbált mentesülni a parancs alól, de az idő rövidsége nem tette ezt lehetővé számára. Katonai szolgálatának valamennyi tevékenységét és eseményét napra pontosan ismerjük (KRIZSÁN 2005. 47–48). Hazatérése után megírta a „*Rommel seregénél Líbiában*” című könyvét, amit 1999-ben újra kiadtak (ALMÁSY 1999.). A mű kiváló szépirodalmi stílusú, eredeti hadtörténeti dokumentum. A borzalmas II. világháború emberi arcát is bemutatja, és többször kiemeli az angol–német bajtársiasságot. A könyv Észak-Afrika társadalmi, földrajzi, történeti ismertetője is egyben, amely alapos bevezetést ad az olvasónak a helyi kultúrába. Ugyanakkor, a szerző tanúságot tesz mély Isten-hitéről, béke szeretetéről és nyíltan ír arról a fájdalmas változásról, ami a sivatagot kutató tudós lelkében lezajlottak a háború kitörését követően:

„...Valamikor sok-sok évvel ezelőtt elsőnek jártam ezen a vidéken és tapogatózva kerestem kijáratot a síkság felé. Én voltam az első ember, ki a kormánykerék mögött ülve, maga előtt látta ezeket az évezredes kopár sziklahegyeket, aki utat keresett és utat talált magának az ismeretlen hegységből ki, az ismeretlen nagy síkságba. Aztán évekig itt kígyóztak kereső, tapogatózó nyomaim, végigszántva a szűzi talajon, amelyet emberláb soha nem taposott. Most pedig mélyen kijárt kerécsapást szántottak erre a talajra, száz meg száz gépkocsi nyoma lepte el a járattalan terepet. A háború kérlelhetetlen vonalakat rajzolt a tiszta homokra, és most az egykori kutató a háború szolgálatában látja viszont azt a táját, amelyet valamikor mint első élőlény pillanthatott meg. Összeszorul a szívem, amint erre gondolok, nem, nem ez volt a célom, amikor

hozzá írt levelei. Ezzel szemben áll Valderano herceg véleménye, aki személyesen ismerte Almásyt: kifejezetten cáfolja a szexuális orientáció kapcsán leírt rosszindulatú vádat! KUBASSEK 2002. 251–252.

először nekivágtam az ismeretlen sivatagnak, amikor csodálkozó szemmel és áhítatos szívvel először néztem a mérhetetlen végtelenséget...” (ALMÁSY 1999. 122–123.)

Almásy Lászlót, korábbi tudományos felfedezői és munkássága ellenére, nemzet-, és népellenség vádjával 1945. április és 1946 augusztusa között többször letartóztatták és közel egy teljes évet börtönben tartották. Majd következtek a koholt vádak (Rácz Zoltán-féle feljelentés, annak ellenére, hogy az hamis adatokat tartalmazott és minden alapot nélkülözött) és a népbíróági per. A népbíróági tárgyalást, ami tulajdonképpen aljas módon megrendezett koncepció per volt, 1946. november 16-án tartották. A vád tárgyává tett könyvet – *Rommel seregénél Líbiában* –, megdöbbentő módon sem a vádat emelő ügyész, sem a bíróság tagjai nem ismerték.

KRIZSÁN (2005.) az Almásy-per kapcsán az eredeti dokumentumokat is közli, és részletesen számol be azokról a személyes és politikai kapcsolatokról, amelyek meghatározták a koncepció per hátterét, valamint annak végső kimenetelét (Germanus–Gross–Rákosi közötti kapcsolatok).⁸ Végül az eseményekből mégis az vált nyilvánvalóvá, hogy a gonosz hatalmát jó szándékú emberek és/vagy az emberek jó szándéka igenis képes megtörni: Germanus Gyula nagynevű geográfus vallomása alapján, amelyet véletlen események is erősítettek, több hónapos meghurcolások után felmentették Almásyt. A kötet 98. oldalán lényegre törő összefoglalást olvashatunk Almásy László perének körülményeiről és tanulságairól:

„Az Almásy-per ismertetett iratanyaga kor- és kortörténeti dokumentumok gyűjteménye. A periratok egy katonai szolgálatnak politikai értékeléséről szólnak, ám valójában az 1945 után kialakított magyar közélet „állatorvosi lova” jelenik meg előttünk: nemzeti és emberi értékek; hamis vádak gyártása magánosok, de főként a hatóságok részéről; minősíthetetlen

⁸ KRIZSÁN 2005. 61–100.

szervilizmus az országot megszálló idegen hatalom iránt; a pártszemlélet és egyes pártvezérek mindenhatósága és befolyása a közéletre. Végül, de nem utolsó sorban, a megalázás, a magyar emberek kiszolgáltatottsága idegen hatalmaknak és pártérdekeknek.”

Az angol beteg és a valóság

Almásy László világraszóló kutatási eredményei már élete során nemzetközileg ismeretek és elismertek voltak, noha igazi „világhírnévre” csak halála után közel fél évszázaddal tett szert az amerikai filmipar jóvoltából.

Michael Ondaatje *Az angol beteg* című regénye alapján készült, ugyanazon című, kilenc Oscar díjjal jutalmazott alkotás által, amely sajátos módon ugyan, de Almásy élettörténetének egy részét dolgozza fel. A film alaptörténete az 1940-es évekre

vezet vissza, egy olyan eseményre, amelyhez hasonlóval maga Almásy is szembesült észak-afrikai katonai szolgálata során: egy kanadai pilótának tolmácsolt a kórházban, aki ejtőernyővel megmenekült ugyan lezuhanó gépéből, de olyan égési sebeket szenvedett, hogy pár nappal később belehalt sérüléseibe (GÁBOR-SÁRVÁRY-LÓRÁNT 2009.). A filmkritikusok írásaiban rendszerint olvasható, hogy a film nem Almásy hiteles életrajzát mutatja be, vagyis fikatív történet. Ez minden bizonnyal így is van, azonban megfontolandóak az alábbi gondolatok.

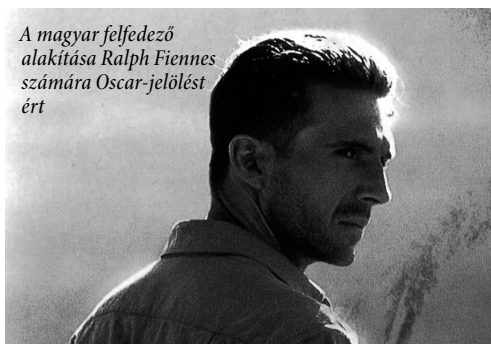
Almásy László műveit olvasva, számos filmjelenetre ismerhetünk részben vagy egészben vagy változtatásokkal. A szereplők jelentős része, Penderel, Clayton stb. szintén a valóságban létező személyek voltak, akik a

filmrendező által újrastrukturált történetbe kerültek bele. A filmvászonon megelevenednek azok a csodálatos pillanatok – például az Úszók barlangjának felfedezése, a sivatag szépségének pillanatképei, az expedíciós táborok egy képzeletbeli rekonstrukciója stb. – amelyeket a sivatagot kutató Almásy expedíciók átélhettek. Noha a film nem a „felfedező Almásy” képet erősíti, inkább a romantikus, folyton nyugtalan főhős képére helyezi a hangsúlyt, ennek ellenére ízelítőt kap a néző azokból az élethelyzetekből is, amelyek megnehezítették a sivatagi életet: viharok (gebli, számum), navigációs problémák, balesetek, szomjhalál veszélye, stb. Mint tudjuk – és ez a filmben konkrétan nem

jelenik meg –, Almásy László 1934-ben von Heller kíséretében egy tévedés folytán kis híján szomjhalált halt a Gilf Kebir feltérképezése során, mely tapasztalat világosan érzékelteti vállalkozásának veszélyét. Az átélte esemény kapcsán a szerző

egyetlen következtetést vont le: „A sivatagban csak egyetlen egyszer lehet tévedni.” (ALMÁSY 1937. 68–83.).

A film rendezője a főszereplő életének különböző időszakait összemosza, és ráadásul annak tartalmát meg is változtatja részben vagy egészben, noha a valóság sok esetben kiindulópontként szerepel. A film vezérfonalát jelentő szerelmi történet is fikatív. Almásy munkáit olvasva tudjuk, hogy csak egy igaz szerelemről esik szó azokban: a sivatag iránt érzett kimeríthetetlen szerelméről. Ugyan „egzotikus háttérként” megmarad a szerző magyarsága, de nincs döntő jelentősége, annak ellenére sem, hogy a több alkalommal bejátszott eredeti magyar népdalok – Sebestyén Márta előadásában – tovább gyarapítják a film egyébként is színes kulturális szempontjait.

A magyar felfedező alakítása Ralph Fiennes számára Oscar-jelölést ért

Utolsó évek és a vég

Almásy Lászlót 1947-ben újra letartóztaták, majd szabadulása után – ami minden bizonnyal Alaeddin Mouhtar pasa közbenjárására történt – már nyilvánvaló volt számára, hogy Magyarországon nem maradhat. Ausztriába menekült, ahol hamis útlevelet szerzett, majd angol segítséggel, szovjet ügynökök üldözése közepette, előbb Rómába szökött, majd onnét Kairóba. Egyiptomban repülőoktatásból és szafarik vezetéséből tartotta fenn magát. Szafari vezetőjeként még eljutott Tanganyikába és Mozambikba (1948). 1949-ben repülési rekordot állított fel: Párizs–Róma–Tripoli–Kairó útvonalat egy távontatott vitorlázó repülőgéppel tette meg. 1951 márciusában az egyiptomi Sivatakutató Intézet Igazgatójává nevezték ki, azonban Salzburgban, március 22-én elhunyt (KASZA 2010.).

Almásy László Ede élete erőfeszítések, kudarcok, töresek, tragédiák, újrakezdések, sikerek és szerencsés időszakok egymásutánja, amelyek során, mint „csúcspontok”, felfedezései maradandó eredményként koronázták ki tartó munkáját: életműve a magyar tudomány égboltjának örök csillagaként ragyog. *

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALMÁSY LÁSZLÓ 1928.: *Autóval Szudánban*. Budapest. A Magyar Földrajzi Társaság könyvtára.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1935.: *Az ismeretlen Szahara*. Budapest, Franklin Társulat. A Magyar Földrajzi Társaság könyvtára.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1937.: *Levegőben...homokon...* Budapest, Franklin Társulat. A Magyar Földrajzi Társaság könyvtára.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1939.: *Tasnádi Lászlónak címzett levele*. Kairó.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1994.: *Szudánban vadásztam*. Budapest, TERRAPRINT.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1999.: *Rommel seregénél Líbiában*. Budapest, Dénes Natur Műhely.
- FREI, TAMÁS 1999.: *Almásy László Afrika-kutató, felfedező élete*. Frei Dosszié.

GÁBOR ENDRE – SÁRVÁRY GABRIELLA – LÓRÁNT ATTILA 2009.: *A Homok Atyja* nyomában, Líbiától Egyiptomig. *National Geographic Magyarország*, 2009. december. 50–77.

KASZA JÓZSEF 2010.: *Almásy, a levegő ura. Múlt-kor* 2010. Budapest, Múlt-kor Kulturális Alapítvány. 101–103.

KÁDÁR LÁSZLÓ 1933.: Beszámoló Almásy László Ede 1933. évi lybiai expedíciójának tudományos munkájáról. *Földrajzi Közlemények* 1933. 284–285.

KÁDÁR LÁSZLÓ (1935a): Khargai emlékek. *Földgömb* 1935. 58–65. Budapest, „Élet” Irodalmi és Nyomda Rt.

KÁDÁR LÁSZLÓ (1935b): Gépkocsival a líbiai sivatagban. In *Földgömb*, 1935, pp. 212–221., Budapest, „Élet” Irodalmi és Nyomda Rt.

KÁDÁR LÁSZLÓ 1972.: Kádár László visszaemlékezése Almásy László (1895–1951) Afrika-expedíciójára. In Havasné Bede, Piroksa – Somogyi, Sándor (szerk.): *Magyar utazók, földrajzi felfedezők*. Budapest, 1973, Tankönyvkiadó. 302–308.

KIS MÁRTA 2011.: „Az angol beteg” ihletője, Almásy László. <http://mivanma.postr.hu/almasy-laszlo> Hozzáférés. 2013.03.06.

KUBASSEK JÁNOS 1997.: Egy sikerfilm és a valóság. *Népszabadság* 1997. február 1. 24.

KUBASSEK JÁNOS 2002.: *A Szahara bűvöletében. Az „Angol beteg” igaz története. Almásy László hiteles életrajza*. Budapest, Panoráma.

KRIZSÁN LÁSZLÓ 2005.: *A sivatag titkait kutatta*. Vaszilvágy, Magyar Nyugat Könyvkiadó.

MAYER, RUDI 1929.: *Autóval Afrikán keresztül*. Almásy expedíció 1929. Múltkor.

MINGHELLA, ANTONY (rendező) 1996.: *Az angol beteg*. Film. Miramax Films.

PERLEZ, J. 1996.: The real Hungarian count was no 'English Patient'. *The New York Times* 1996. december 17.

<http://www.nytimes.com/packages/html/movies/bestpictures/english-ar2.html>

SCHULZ, MATTHIAS 2010.: The True Story of Desert Explorer Laszlo Almasy. *Spiegel Online International* <http://www.spiegel.de/international/world/the-gay-english-patient-the-true-story-of-desert-explorer-laszlo-almasy-a-686940.html> Hozzáférés: 2010.02.04.

FÜGGELÉK

ALMÁSY LÁSZLÓ MEGJELENT KÖNYVEI,
TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓINAK ÉS
EGYÉB ÍRÁSAINAK LISTÁJA

- ALMÁSY LÁSZLÓ 1928.: *Autóval Szudánban*. Budapest, A Magyar Földrajzi Társaság könyvtára.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1929.: Auf Steyr XX durch Ostafrika. *Alpenländische Automobil-Zeitung* 1928. Nr.8. 8–14.
- ALMÁSY, LÁSZLÓ 1930.: By motor car from Wadi Halfa to Cairo. *Sudan Notes and Records* 1930. Vol. 13. 269–278.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1930.: A megváltozott elefántvadászat. *Nimród*. Vadászujság 1930. 18. évf.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1931.: Az egyiptomi kultúra bölcsője: Lybia. *Vasi szemle* 1931. 1. sz.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1931.: Repülőgépen a Szahara felé. 1–3. *Pesti Hírlap* 1931. október 11., 18., 25.
- ALMÁSY, LÁSZLÓ 1931.: Mrs Gray's Nile Lechwe. *Nimród*. Vadászujság 1931. 19. évf.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1933.: Almásy László afrikai sivatagutazó gépkocsikaravánjával visszaérkezett Khargába. *Pesti Hírlap* 1933. május 21.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1933.: Almásy László levele a sivatagból. *Pesti Hírlap* 1933. december 17.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1933.: S.O.S. Cserkészszínmű. Budapest, Magyar Cserkész Szövetség.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1933.: Gépkocsikon a sivatag szívében. *Pesti Hírlap* 1933. április 23.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1934.: *Repülőverseny a sivatagban*. *Pesti Hírlap* 1934. január 28.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1934.: Waddan. *Nimród*. Vadászujság 1934. 22. évf.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1935.: Bir Bidi. *Sudan Notes and Records* 1935. Vol. 18. 259–276.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1935.: *Az ismeretlen Szahara*. Budapest, Franklin Társulat. A Magyar Földrajzi Társaság könyvtára
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1935.: Magyarok a Nílus szigetén. *Pesti Hírlap* 1935. június 23.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1936.: *Suhanó szárnyak*. Ifjúsági regény. Budapest, Franklin Társulat.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1936.: „Récentes explorations dans le Désert Libyque (1932–1936)”. Société Royale de Géographie d’Egypte. La Caire, Schindler.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1936.: Nyomok. *Nimród*. Vadászujság 1936. 24. évf.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1937.: *Levegőben...homokon*. Budapest, Franklin Társulat. A Magyar Földrajzi Társaság könyvtára.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1937.: A Líbiai sivatag felderítésének története. *A Földgömb* 1937. 1. sz.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1938.: Az oktatói tanfolyam tanulmányai. *Magyar Szárnyak* 1938. 9. sz.
- ALMÁSY LÁSZLÓ levelei (1939. június 25.–1939. július 21. között) Tasnádi Lászlónak, a Műegyetemi Repülőklub Elnökének.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1939.: *Unbekannte Sahara*. Leipzig, Brockhaus.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1939.: A magyar haderőn kívüli motornélküli repülésről. *Magyar Szárnyak* 1939. 12. sz.
- ALMÁSY LÁSZLÓ: *Észak-Afrika repülési földrajza*. I-II.
- ALMÁSY LÁSZLÓ in: *Sudan Notes and Records*, 1936. January. cím????
- ALMÁSY LÁSZLÓ in: *The Geographical Journal*, March 1930, June 1934, March 1934, March 1937. cím????
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1940.: *Ibex, Nimród Vadászujság*, 31. évf.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1943.: *Rommel seregénél Líbiában*. Budapest, Stádium.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1944.: *Die Strasse der Vierzig Tage*. Leipzig.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1994.: *Szudánban vadásztam*. Budapest, TERRAPRINT.
- ALMÁSY LÁSZLÓ 1997.: *Schwimmer in der Wüste*. Auf der Suche der Oase Zarzura. Innsbruck, Haymon Verlag.